

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Reframing the Diplomat: Ernst van der Beugel and the Cold War Atlantic Community

Bloemendal, N.A.

Citation

Bloemendal, N. A. (2017, September 6). *Reframing the Diplomat: Ernst van der Beugel and the Cold War Atlantic Community*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/54855>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/54855>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/54855> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Bloemendal, N.A.

Title: Reframing the diplomat: Ernst van der Beugel and the Cold War Atlantic Community

Issue Date: 2017-09-06

Dutch Summary

In dit proefschrift wordt de diplomatieke rol van de Nederlandse Atlanticist Ernst van der Beugel in de transatlantische betrekkingen ten tijde van de Koude Oorlog geanalyseerd - als overheidsfunctionaris én als privépersoon. De nadruk ligt hierbij op de continuïteit van zijn diplomatieke rol. Na een carrière als overheidsvertegenwoordiger in de frontlinies van het Marshall Plan, de Europese integratie en de transatlantische politiek, vertrok Ernst van der Beugel in 1959 naar de private sector alwaar hij het leiderschap van de KLM op zich zou nemen. Deze overstap zou de indruk kunnen wekken dat dit het einde was van Ernst van der Beugels rol in de transatlantische diplomatie. Dit proefschrift laat echter zien dat dit niet het geval was, maar dat Ernst van der Beugel ook nadat hij de overheid verliet een rol van betekenis bleef spelen op het transatlantische diplomatieke speelveld.

Door de focus op de natiestaat en op de uitkomsten van het diplomatieke proces, en niet het proces zelf, waar traditionele benaderingen van de diplomatieke geschiedenis door worden gekenmerkt, blijft een groot deel van Ernst van der Beugels diplomatieke activiteiten – en die van vele andere niet statelijke actoren – onderbelicht. Onder de noemer ‘*New Diplomatic History*’ probeert een groep historici hier verandering in te brengen. Zij doen dit onder andere door meer aandacht te besteden aan de rol en identiteit van het individu in het diplomatieke proces en de *modus operandi* van de diplomaat. Zij trachten ook nieuwe onderzoekslagen aan de bestaande historiografie toe te voegen door aandacht te besteden aan de onofficiële dimensie van de diplomatie en de rol van niet-statale actoren - ook als zij los van een natiestaat opereren. Terwijl traditionele benaderingen van de diplomatieke geschiedenis het woord ‘diplomaat’ exclusief hanteren voor overheidsvertegenwoordigers, neemt dit proefschrift de diplomatieke rol van een actor als uitgangspunt voor haar definitie van het woord ‘diplomaat’. Daarbij wordt wel onderscheid gemaakt tussen ‘formele’ of ‘officiële’ diplomaten – aangesteld door een natiestaat – en ‘informele’, ‘onofficiële’ of ‘private’ diplomaten die in privécapaciteit een diplomatieke rol vervullen.

Dit proefschrift erkent niet alleen de diplomatieke rol van niet-statale actoren zoals Ernst van der Beugel, maar benadert het diplomatieke proces ook vanuit het perspectief van de onofficiële diplomaat. Hiermee biedt dit proefschrift dus een andere kijk op de transatlantische diplomatie dan traditionele studies die het diplomatieke proces benaderen vanuit het perspectief van de staat, veelal op basis van onderzoek in overheidsarchieven. Zonder de rol van natiestaten in het diplomatieke proces te negeren, laat dit proefschrift zien dat Ernst van der Beugel en andere leden van de onofficiële transatlantische elite ook los van de natiestaat diplomatieke activiteiten ontplooiden. Als gevolg hiervan zijn deze activiteiten vaak niet terug te vinden in overheidsarchieven. Het beeld van de rol van onofficiële diplomaten vanuit het perspectief van de natiestaat en haar vertegenwoordigers is dus beperkt. Alleen als een onofficiële diplomaat het territorium van de natiestaat binnenstapt, verschijnt hij of zij op de radar van de traditionele diplomatieke geschiedenis. Hierdoor kan de

indruk ontstaan dat de diplomatieke activiteiten van een individu als Ernst van der Beugel slechts incidenteel waren, terwijl dit proefschrift laat zien dat ze onderdeel waren van een voortdurende inspanning en niet beperkt tot een enkel individu, maar van een grotere groep private actoren in een poging bij te dragen aan het beheer van de transatlantische betrekkingen. Dit wordt echter pas echt duidelijk als we deze activiteiten bestuderen vanuit het perspectief van de onofficiële actoren zelf.

Dit perspectief vereist ook het gebruik van andere bronnen dan gebruikelijk in traditionele diplomatieke studies die veelal gebaseerd zijn op onderzoek in overheidsarchieven. Zonder de traditionele overheidsarchieven te negeren, is dit proefschrift dan ook voor een aanzienlijk deel gebaseerd op onderzoek in private archieven van prominente leden van de onofficiële Atlantische elite, archieven van private organisaties zoals de Bilderberg Meetings en archieven van de Amerikaanse filantropische instellingen die veel van deze private diplomatieke organisaties en activiteiten financieel ondersteunden, zoals de Ford Foundation. Door Ernst van der Beugel te volgen in de diverse sferen waarin hij actief was, biedt dit proefschrift een unieke blik achter de schermen van de transatlantische betrekkingen ten tijde van de Koude Oorlog met oog voor zowel de formele als de informele dimensie van de naoorlogse Atlantische gemeenschap.

Aan de hand van een analyse van de continuïteit van de diplomatieke rol van Ernst van der Beugel in de transatlantische betrekkingen als overheidsfunctionaris én als privépersoon, laat dit proefschrift zodoende zien hoe *New Diplomatic History* voor een andere waardering van Ernst van der Beugel's rol in het diplomatieke proces zorgt. Het kijkt daarbij naar wat deze rol inhield, welke factoren de continuïteit van deze rol in een privécapaciteit faciliteerden, wat de motivatie was die Ernst van der Beugel hierin dreef, maar ook welke belangen en ideeën hij als privédiplomaat vertegenwoordigde en hoe zijn onofficiële diplomatieke activiteiten zich verhielden tot de formele diplomatie. Om hier zicht op te krijgen is het echter ook van belang om vanuit dit perspectief aandacht te besteden aan de periode voor 1959, toen hij de overheid verliet, met name om beter zicht te krijgen op de ontwikkeling van zijn netwerk en ideeën die ook in zijn latere rol als privédiplomaat van fundamentele betekenis zouden zijn.

Het eerste hoofdstuk van dit proefschrift gaat dan ook in op de jeugd en studententijd van Ernst van der Beugel en beschrijft het milieu waarin hij opgroeide alsmede het begin van zijn levenslange fascinatie voor de Verenigde Staten. Ernst van der Beugel werd in 1917 geboren in een Joods gezin in Amsterdam en groeide op in de aanloop naar de Tweede Wereldoorlog. Oorspronkelijk was het plan geweest dat Ernst in de voetsporen van zijn vader – een voorname bankier met sociaal-democratische sympathieën – zou treden. Met dit vooruitzicht in gedachten studeerde Ernst van der Beugel economie aan de Universiteit van Amsterdam. Hier werd hij lid van het Amsterdamsch Studenten Corps, alwaar hij bevriend raakte met mensen als Max Kohnstamm, Pieter Blaisse, Emile van Lennep, Hans de Koster, Ynso Schlten, Jaap Kymmell en Joseph Luns die hij ook later in zijn carrière weer tegen zou komen

Als student was Ernst van der Beugel reeds opmerkelijk internationaal en politiek geëngageerd. Samen met een aantal dispuutsgenoten raakte hij zeer onder de indruk van de Amerikaanse New Deal politiek van president Roosevelt. Anderzijds maakten zij zich grote zorgen over de opkomst van Adolf Hitler in Duitsland en het 'demonische karakter' van het Nationaal Socialisme. Ernst van der Beugel was reeds in een vroeg stadium bewust van de existentiële dreiging die hier van uitging. De appeasementpolitiek die in 1938 in München werd gevoerd, waarbij Engeland en Frankrijk toegaven aan Hitlers eisen in de hoop zo een oorlog te voorkomen, zou hij zich voor altijd blijven herinneren als 'de grote fout van het Westen'. Hij verweet Engeland en Frankrijk te hebben gehandeld vanuit een positie van zwakte - met desastreuse gevolgen. Deze ervaring zou een blijvende indruk op Ernst van der Beugel achterlaten die bepalend zou zijn voor zijn houding ten opzichte van de Sovjet-Unie ten tijde van de Koude Oorlog. Machtsverhoudingen zouden bij hem centraal staan. Iedere nieuwe autoritaire dreiging, of deze nu van links of van rechts kwam, moest tegemoet worden getreden vanuit een positie van (militaire) kracht. Tegenover de afwachtende houding van de Europese landen die in 1938 hadden gefaald om Hitler tegen te houden, stond voor van der Beugel de actieve houding van de Amerikanen. Hij ontwikkelde grote bewondering voor de Verenigde Staten als bevrijder, maar ook voor de Amerikaanse rol in de naoorlogse wederopbouw van West-Europa.

Na de oorlog ternauwernood te hebben overleefd, besloot Ernst van der Beugel niet in de voetsporen van zijn vader te treden, maar voor een carrière bij de overheid te kiezen teneinde aldaar mee te werken aan de wederopbouw van Nederland. Het tweede hoofdstuk beschrijft het begin van zijn carrière bij de overheid en zijn rol in het Marshall Plan. Deze rol begon toen hij in de zomer van 1947 werd aangesteld als Secretaris van de Nederlandse delegatie op de conferentie over het Marshall Plan in Parijs. Het beschrijft ook zijn allereerste reis naar de Verenigde Staten in het najaar van 1947 en zijn rol aan het hoofd van het Marshall Plan Bureau van Regeringscommissaris Hans Max Hirschfeld, die hem de kneepjes van de internationale politiek leerde op het snijvlak van de internationale betrekkingen, economisch beleid en veiligheidsvraagstukken. Deze periode zou het begin vormen van Ernst van der Beugels niet aflatende betrokkenheid in de na-oorlogse transatlantische betrekkingen.

Het tweede hoofdstuk laat ook zien hoe het organisatorische karakter van het Marshall Plan, dat heel bewust was opgezet als een joint venture tussen de publieke en de private sector - samen met de aan de Marshall hulp verbonden eis tot Europese samenwerking - heeft bijgedragen aan de totstandkoming van een onofficiële na-oorlogse transatlantische elite die niet alleen bestond uit overheidsfunctionarissen, maar ook uit mensen uit het bedrijfsleven en de financiële wereld, het defensieapparaat, vertegenwoordigers van vakbonden, wetenschappers en andere experts. In de context van deze nauwe samenwerking in het kader van de wederopbouw werden vele nieuwe transnationale vriendschappen gesmeed die de nucleus zouden vormen van een sociaal netwerk -verbonden door gedeelde ervaringen, collectieve waarden en gemeenschappelijke doelen - dat zowel over Europese

landsgrenzen als over de Atlantische oceaan zou reiken. Ernst van der Beugel raakte sterk in dit transatlantische web verweven. Als hoofd van het Marshall Plan Bureau onderhield hij nauw contact met alle betrokken partijen in Nederland, in Europa en in de Verenigde Staten, zowel met overheidsfunctionarissen als met vertegenwoordigers uit de private sector, waardoor hij in staat was een indrukwekkend divers netwerk op te bouwen. De Marshall Plan-periode was dus niet alleen een belangrijke formatieve periode voor Ernst van der Beugel en zijn Atlanticistische sympathieën, maar ook voor zijn netwerk en voor de ontwikkeling van een na-oorlogse Atlantische elite in het algemeen.

Het derde hoofdstuk gaat vervolgens vooral in op de ontwikkeling van de politieke ideeën van Ernst van der Beugel tijdens zijn carrière bij de overheid, met name ten opzichte van de Europese integratie en de transatlantische betrekkingen – eerst als topambtenaar op het Ministerie van Buitenlandse Zaken en tussen januari 1957 en december 1958 als Staatssecretaris van Buitenlandse Zaken. Terwijl Van der Beugels herinnering aan de appeasementpolitiek in de aanloop naar de Tweede Wereldoorlog leidde tot een grote waardering van machtsdenken, leidde de Amerikaanse rol in de bevrijding en de wederopbouw van Europa tot een diepe sympathie voor en identificatie met het Amerikaanse leiderschap in die periode. In de context van een nieuwe gepercipieerde dreiging uit het oosten in de vorm van de communistische Sovjet-Unie leidde dit bij Ernst van der Beugel tot de overtuiging dat de veiligheid van het Westen alleen gewaarborgd kon worden als West-Europa en de Verenigde Staten, die samen een waardengemeenschap vormden, hun krachten zouden bundelen in een Atlantische gemeenschap onder Amerikaanse leiderschap. In de context van de Koude Oorlog, zo geloofde Ernst van der Beugel, was West-Europa voor haar veiligheid geheel afhankelijk van de Amerikaanse veiligheidsgarantie die in 1949 werd geformaliseerd door de ondertekening van het Noord Atlantisch Verdrag. Samenwerking in NAVO-verband zou dan ook de hoeksteen moeten vormen van het Nederlandse en Europese veiligheidsbeleid. Samen met het economische belang van vrijhandel zou dit een centrale rol spelen in zijn begrip van het Nederlands nationale belang, waar andere zaken aan ondergeschikt waren. Hier behoorde ook het proces van Europese integratie toe. Dit diende volgens Van der Beugel niet als doel op zichzelf te staan, maar altijd ten dienste te staan van het versterken van het Atlantische bondgenootschap in de context van de Koude Oorlog.

Aangezien de Europese integratie nauw verweven was met het Marshall Plan, als gevolg van het feit dat de Amerikanen Europese samenwerking als een eis voor deelname aan het herstelprogramma hadden gesteld, kwam Ernst van der Beugel ook een centrale rol te spelen in de Nederlandse beleidskringen die zich met dit vraagstuk bezighielden. Begin jaren '50 had hij als jong PvdA lid nog meegewerkt aan een poging met een groep gelijkgestemden, die zichzelf de Groep van Tien noemden, om de partijleiding aan te sporen tot een voortvarender Europabeleid. Naarmate hij de indruk kreeg dat de Europese integratie zich in een richting ontwikkelde die niet bevorderlijk, maar wellicht juist schadelijk zou kunnen zijn voor de Atlantische samenwerking, werd Ernst van der Beugel echter sceptischer over het proces van Europese integratie. Een centrale rol hierin speelde de groeiende macht van de Gaullisten in

Frankrijk. Ernst van der Beugel verdacht Charles de Gaulle en zijn sympathisanten ervan de Europese integratie te willen kapen teneinde de Franse grandeur te herstellen door van Europa een derde macht onder Frans leiderschap te maken die zich onafhankelijk zou opstellen van zowel de Sovjet Unie als de Verenigde Staten. Aangezien Ernst van der Beugel ervan overtuigd was dat West-Europa voor haar veiligheid geheel afhankelijk was van zo nauw mogelijke banden met de VS, beschouwde hij dit scenario als een groot gevaar. Dit leidde ertoe dat wanneer hij het idee had dat de Europese integratie een kant op dreigde te gaan die zijns inziens tot een verzwakking van de transatlantische banden zou kunnen leiden – of anderzijds het Nederlandse belang dreigde aan te tasten – hij direct op de rem trapte, tot grote frustratie van de voorstanders van een rappe integratie. Hiervoor werd onder andere gepleit door aanhangers van Jean Monnet, de architect van het Schuman Plan en de eerste president van de Hoge Autoriteit van de EGKS, waar een aantal van Ernst van der Beugel's nauwste vrienden, waaronder Max Kohnstamm en Conny Patijn, toe behoorden. Hoewel Monnet ook een groot voorstander was van nauwe transatlantische betrekkingen, vond van der Beugel dat hij te weinig oog had voor de dreiging die uitging van toegeven aan de Gaullisten, waardoor Monnet volgens van der Beugel onbedoeld de transatlantische betrekkingen op het spel zette teneinde zijn Europese droom zo spoedig mogelijk te verwezenlijken. In 1955 richtte Monnet het Actiecomité voor de Verenigde Staten van Europa op, dat een hoogst effectieve pressiegroep voor Europese integratie bleek te zijn waarmee de Fransman als privépersoon achter de schermen van de Europese en transatlantische betrekkingen invloed wist uit te oefenen op het diplomatieke proces. Monnet wist enerzijds druk op de Europese regeringen uit te oefenen door een beleidslijn uit te zetten waar voornamelijk parlementariërs in de Europese landen zich door lieten inspireren, maar ook door zijn toegang tot de hoogste kringen in de Amerikaanse regering die over de besluitvorming gingen en de laag die daar net onder zat: degenen die het Amerikaanse buitenlandse beleid in de dagelijkse praktijk vormgaven. Door de Amerikanen te overtuigen van zijn zienswijze kon hij via de Amerikanen ook weer druk uitoefenen op de Europese regeringen. De activiteiten van Monnet frustreerden Ernst van der Beugel, die zich – nota bene als formele overheidsfunctionaris – beperkt voelde in zijn handelen door de acties van deze private speler op het diplomatieke speelveld. Monnet's activiteiten zouden Ernst van der Beugel echter ook inspireren. Onderdelen van de handelswijze van Monnet zouden namelijk ook voor meer Atlanticistische doeleinden ingezet kunnen worden, zo redeneerde van der Beugel.

Van der Beugels zorgen over de richting waar de Europese integratie op afkoerste waren voor het eerst duidelijk naar boven gekomen tijdens de onderhandelingen over de Europese Defensiegemeenschap begin jaren '50. Zijn zorgen en frustraties verergerden echter tijdens de onderhandelingen die leidden tot de verdragen van Rome, waarin Frankrijk volgens van der Beugel vaak haar zin kreeg door zich steeds als de moeilijkste speler op te stellen, en leken een climax te bereiken met de benoeming van Charles de Gaulle tot president van Frankrijk. Toen Ernst van der Beugel vervolgens Staassecretaris van Buitenlandse Zaken werd, raakte hij nog verder gedesillusioneerd in het proces van Europese integratie met het

Frankrijk van de Gaulle. Als voorstander van vrijhandel en een Atlantisch georiënteerd Europa achtte Ernst van der Beugel het van groot belang dat Groot-Brittannië zo nauw mogelijk bij het proces van Europese integratie werd betrokken. Wat dit betreft had hij zijn hoop gevestigd op de creatie van een Europese vrijhandelszone die de zes continentale landen van de EEG aan de overige OEEES landen – en dus ook aan Groot Brittannië – zou koppelen. Deze onderhandelingen liepen echter al snel vast. Het was in deze context dat Ernst van der Beugel in het voorjaar van 1959 voor het eerst werd uitgenodigd voor een speciale Bilderbergconferentie, alwaar de deelnemers – in privécapaciteit – veel vrijer met elkaar konden spreken dan Van der Beugel in formele diplomatieke contexten gewend was. Hier werden van der Beugels donkere vermoedens over het Frankrijk van De Gaulle bevestigd: Frankrijk streefde de Europese integratie slechts na teneinde het leiderschap van de zes landen van de EEG naar zich toe te trekken. De Europese vrijhandelszone zou dit doel frustreren, dus zelfs als al haar eisen werden ingewilligd, zou Frankrijk nog niet bereid zijn een dergelijke vrijhandelszone te accepteren, zo concludeerde hij.

Tegen de tijd dat van der Beugel deze Bilderbergconferentie bezocht, was hij echter al geen Staatssecretaris van Buitenlandse Zaken meer. Het vierde Kabinet Drees was in december 1958 gevallen, maar Minister van Buitenlandse Zaken Luns had Ernst van der Beugel een tijdelijke positie als buitengewoon en gevolmachtigd ambassadeur gegeven teneinde zijn rol in de onderhandelingen met betrekking tot de Vrijhandelszone voort te zetten terwijl hij zich op een volgende carrièrestap zou oriënteren. In de zomer van 1959 verliet Ernst van der Beugel het Ministerie van Buitenlandse Zaken – als een overtuigd Atlanticist en gedesillusioneerd met het proces van Europese integratie zoals het zich ontvouwde – teneinde president-directeur Aler van de KLM op te volgen, die in 1961 met pensioen zou gaan. Het vierde hoofdstuk gaat in op deze transitieperiode en de wijze waarop Ernst van der Beugel in staat bleek om ook als privépersoon een diplomatieke rol in de transatlantische betrekkingen te blijven spelen

Ernst van der Beugel was geen onbekende van de KLM. De luchtvaartmaatschappij was één van de belangrijke ontvangers van Marshallhulp en als Staatssecretaris had Ernst van der Beugel namens Nederland onderhandelingen geleid over landingsrechten voor de KLM in de Verenigde Staten. Hoewel de KLM niet alle landingsrechten had gekregen waar de Nederlandse regering op uit was geweest, hetgeen de transatlantische betrekkingen geen goed had gedaan en nogal wat verontwaardiging onder de Nederlandse bevolking had opgeroepen, waren zowel de Nederlandse bevolking, de regering en de KLM-leiding vol lof over de wijze waarop Ernst van der Beugel deze onderhandelingen had gevoerd.

Voor Van der Beugel was de keuze voor het KLM-leiderschap een puur rationele keuze, gebaseerd op het verlangen zijn carrière uit te bouwen zonder verlies van status of financiële zekerheid. Zijn leiderschap van de KLM werd geen succes en zou slechts tot 1963 duren, waarna hij zich terugtrok om een proefschrift te schrijven over de Europese integratie als onderdeel van de naoorlogse Amerikaanse buitenlandse politiek. In 1966 werd hij vervolgens benoemd tot bijzonder hoogleraar aan de Universiteit Leiden met “Westelijke Samenwerking

na de Tweede Wereldoorlog” als leeropdracht. Ook vergaarde Van der Beugel een indrukwekkende verzameling commissariaten bij vooraanstaande bedrijven zowel in Europa als in de VS. Reeds tijdens zijn periode bij de KLM wist Ernst van der Beugel zich echter ook een weg te banen als privépersoon op het transatlantische diplomatieke speelveld en een centrale positie binnen de onofficiële transatlantische elite te verwerven. De continuïteit van zijn diplomatieke rol in de transatlantische betrekkingen werd gefaciliteerd door een aantal persoonlijke en externe, meer structurele, factoren die niet alleen nauw met elkaar verbonden waren, maar elkaar ook versterkten.

Tot de externe factoren behoorden de 20e-eeuwse globaliseringsprocessen, vooral op het gebied van transport en communicatie, die het met name na de Tweede Wereldoorlog makkelijker maakten voor privépersonen om deel te nemen aan het diplomatieke proces. Binnen de Atlantische gemeenschap ontwikkelden deze processen zich hand in hand met de proliferatie van een rijke constellatie aan private organisaties die zich inzetten voor het bevorderen van de transatlantische relaties, zoals de International Movement for Atlantic Union, de Atlantic Treaty Organization, the Atlantic Brücke, de Bilderberg Meetings, het International Institute for Strategic Studies in London en het Atlantic Institute in Parijs. Deze organisaties fungeerden op hun beurt ook weer als belangrijke ontmoetingsplaatsen van de na-oorlogse Atlantische elite, die was ontstaan uit de nauwe transatlantische samenwerking tijdens en na de Tweede Wereldoorlog, bijvoorbeeld in de context van het Marshall Plan, de Europese integratie en de ontwikkeling van de NAVO. Zoals eerder reeds aangegeven bestond deze elite niet alleen uit overheidsfunctionarissen, maar ook uit invloedrijke figuren uit het bedrijfsleven en de financiële wereld, de wetenschap, vakbondsleiders en journalisten – een bont gezelschap van invloedrijke personen die zich inzetten voor nauwe transatlantische betrekkingen. Het was in deze context, temidden van deze informele dimensie van de transatlantische betrekkingen, dat Ernst van der Beugel een voorname positie in zou nemen. Zo bekleedde hij posities in de besturen van particuliere organisaties die zich met internationale betrekkingen bezighielden, zoals de Ditchley Foundation, de Eisenhower Exchange Fellowship, het Atlantic Institute in Parijs, het Nederlandse Genootschap voor Internationale Zaken en het prestigieuze International Institute for Strategic Studies in London. Van bijzonder groot belang in deze context echter zijn benoeming tot Honorair Secretaris-Generaal voor Europa van de prestigieuze Bilderberg Meetings, één van de belangrijkste ontmoetingsplaatsen voor de formele en informele Atlantische elite

De Bilderbergconferentie waren opgericht tijdens een periode van oplopende transatlantische spanningen begin jaren '50. Het doel van de bijeenkomsten was om de Atlantische eenheid te bewaren door informele *off the record* bijeenkomsten te organiseren waar invloedrijke Amerikanen en Europeanen vrijuit konden spreken teneinde wederzijds begrip te bevorderen en onenigheden glad te strijken. Het was de bedoeling dat de conferenties op deze wijze bij zouden dragen aan het bevorderen van persoonlijke vertrouwensbanden, de informele uitwisseling van ideeën en het versterken van gedeelde waarden, terwijl er ook ruimte werd geboden voor het venten van frustraties en het

bespreken van meningsverschillen. De bijeenkomsten duurden drie dagen, waardoor er genoeg tijd overbleef om elkaar ook buiten de plenaire besprekingen om goed te leren kennen. Twintig jaar lang – tussen 1960 en 1980 – zou Ernst van der Beugel de drijvende kracht achter deze conferenties zijn.

Op persoonlijk niveau werd de continuïteit van Ernst van der Beugels diplomatieke rol gefaciliteerd door een combinatie van kenmerken die onderverdeeld kunnen worden in sociaal, intellectueel en financieel kapitaal. Op het gebied van sociaal kapitaal beschikte Ernst van der Beugel over een uitgebreid netwerk dat zich uitstapde over de gehele Atlantische gemeenschap. Dit netwerk bestond uit invloedrijke figuren uit de publieke en de private sector: politici, ambtenaren, formele diplomaten, bankiers, vakbondsleiders, topmensen uit het bedrijfsleven, filantropen, academici en journalisten. Zijn positie als Secretaris-Generaal van de Bilderberg Meetings voorzag hem van extra transnationaal sociaal kapitaal en zorgde voor een vrijwel continue uitbreiding van dit netwerk in alle sferen die door de deelnemers aan deze conferenties werden vertegenwoordigd. Dankzij zijn ervaring als een formele diplomaat was hij bekend met en had hij ook toegang tot de formele buitenlands politieke elite zowel in Europa als in de Verenigde Staten. Ook nadat hij de overheid had verlaten bleven zij hem erkennen als een serieuze speler op het diplomatieke toneel.

Van der Beugel had tijdens zijn carrière als overheidsfunctionaris niet alleen een groot netwerk opgebouwd, maar ook veel kennis en expertise vergaard - met name op het gebied van de transatlantische betrekkingen en de Europese integratie. Op dit intellectuele kapitaal werd ook nadat hij de overheid verliet veelvuldig een beroep op gedaan. Zijn benoeming tot bijzonder hoogleraar in de Westelijke Samenwerking bij de Universiteit Leiden versterkte zijn status als expert. Zijn sociale status en *trackrecord* als formele diplomaat, maakten hem tot een erkende, vertrouwde, professionele *insider* op het diplomatieke speelveld. Zijn steeds verder uitdijende netwerk en de toegang tot invloedrijke figuren aan beide kanten van de Atlantische Oceaan zorgden ervoor dat Ernst van der Beugel goed op te hoogte kon blijven van de laatste internationale ontwikkelingen en zorgde ervoor dat hij over waardevolle *insider information* beschikte, hetgeen hem weer tot een interessante gesprekspartner maakte – ook voor formele diplomaten. Dit bood vervolgens ook weer mogelijkheden om zijn netwerk verder uit te breiden. Zijn kennis en expertise maakten hem niet alleen een interessante gesprekspartner voor formele diplomaten en andere overheidsfunctionarissen, maar maakten hem ook tot een aantrekkelijke kandidaat voor commissariaten en consultancy posities in het bedrijfsleven en bij filantropische instellingen, zoals de Ford Foundation, die hielpen om een groot deel de private transatlantische organisaties, waaronder de Bilderberg Meetings, te financieren. Deze posities zorgden vervolgens weer voor het nodige financiële kapitaal dat Ernst van der Beugel hielp de levensstandaard te behouden waarmee hij zijn private diplomatieke activiteiten kon faciliteren. De laatste drie hoofdstukken bestuderen meer specifiek de diplomatieke rol en *modus operandi* van Ernst van der Beugel als privépersoon aan de hand van drie case studies, die zich allemaal richten op de diplomatieke activiteiten

die Ernst van der Beugel ontplooidde in de context van een door hem gepercipieerde bedreiging van de Atlantische samenwerking.

Hoofdstuk vijf gaat in op de diplomatieke rol die Ernst van der Beugel vervulde in de context van het 'Gaullistische gevaar' tijdens de jaren '60. Nadat Charles de Gaulle de Atlantische gemeenschap in 1963 in een crisis had gestort door zijn veto tegen het Britse EEG lidmaatschap uit te spreken, gebruikte Ernst van der Beugel de Bilderberg Meetings als een belangrijk instrument om sociale en intellectuele vervreemding binnen de Atlantische elite tegen te gaan door het verbeteren van de persoonlijke banden en wederzijds begrip, maar ook door de bijeenkomsten als een uitlaatklep voor transatlantische frustraties te laten dienen. Van der Beugel was bovendien bang dat De Gaulle de Amerikanen door zijn anti-Amerikaanse uitspraken van Europa zou vervreemden en dat dit zou leiden tot een terugtrekking van de Amerikaanse inzet op het Europese continent. Door middel van de Bilderbergconferenties kon hij aan de Amerikaanse elite laten zien dat De Gaulle niet voor heel Europa sprak, maar dat het overgrote deel van de Europese elite de Gaullisten niet steunde. Effecten van deze Bilderberg Meetings sijpelden ook door in het formele diplomatieke berichtenverkeer. Nadat de Nederlandse Minister van Buitenlandse Zaken Josph Luns een Gaullist vrijelijk zijn ideeën uiteen had horen zetten op een Bilderberg conferentie, probeerde hij via een speech van koningin Juliana op het Amerikaanse continent duidelijk te maken dat de Gaulle niet voor alle Europeanen sprak. Op hetzelfde moment hielpen de Bilderbergconferenties om in gesprek te blijven met de Fransen; enerzijds om helderheid te krijgen over hun denkbeelden en anderzijds om ook hen – en daarbij ook de niet Gaullistische Fransen – geëngageerd te houden in de transatlantische conversatie. Dit hoofdstuk laat ook zien dat de Bilderberg Meetings uitermate serieus werden benaderd door formele diplomaten en dat ook Ernst van der Beugel, die tijdens deze periode nauw contact onderhield met vooraanstaande diplomaten en beleidsmakers in de VS en Europa, door het formele diplomatieke establishment als een serieuze speler op het diplomatieke toneel werd beschouwd. Hij wisselde regelmatig informatie met hen uit over ontwikkelingen aan de andere zijde van de Atlantische oceaan, bracht berichten tussen Amerikaanse en Europese overheidsfunctionarissen over en werkte op sommige momenten samen aan meer concrete gemeenschappelijke doelen. Zijn activiteiten werden dan ook goed in de gaten gehouden door de Amerikaanse ambassade in den Haag, waar van der Beugel zelf ook veelvuldig contact mee onderhield. Nadat Amerikaanse ambtenaren van het Ministerie van Buitenlandse Zaken hem overtuigden van het belang van de *Multilateral Force*, een transatlantisch samenwerkingsproject voor nucleair bewapende schepen waar van der Beugel oorspronkelijk weinig enthousiasme voor op kon brengen, zette Van der Beugel zich zowel voor als achter de schermen voor dit project in teneinde de plannen van Charles de Gaulle te frustreren en een positieve impuls te geven aan de transatlantische betrekkingen. Hij deed dit onder andere door voorstanders van dit beleid binnen het Amerikaanse *State Department* een podium te bieden op de Bilderberg conferentie in 1964 om deze ideeën uit te venten. Ondertussen wist hij in Nederland steun te bieden aan het onder druk staande Atlanticistische beleid van

Minister van Buitenlandse Zaken Luns door een groep van 38 Nederlandse prominenten te verzamelen die in een open brief in vooraanstaande Nederlandse kranten hun steun aan dit beleid betuigden.

Terwijl het vijfde hoofdstuk vooral ging over de rol die Ernst van der Beugel achter de schermen van de transatlantische diplomatie speelde, gaat het zesde hoofdstuk in op een periode waarin hij zich steeds meer een rol in het publieke debat toe-eigende. Dit gebeurde tijdens de late jaren '60 en het begin van de jaren '70, een periode die enerzijds werd gekenmerkt door ontspanning tussen Oost en West en anderzijds door de democratisering van het buitenlands beleid. Van der Beugel zag dit als een grote bedreiging voor de Atlantische samenwerking en met name voor de Atlantische defensie-inspanning. Met de periode van ontspanning raakte het vijandsbeeld van de Sovjet-Unie namelijk op de achtergrond, waardoor een belangrijke legitimering voor de NAVO en de nationale defensie-uitgaven onder druk kwam te staan. Terwijl de bevolking mondiger werd, groeide het anti-Amerikanisme in Europa onder andere door de voortdurende Vietnamoorlog. De internationale betrekkingen werden hiermee uit het domein van de elite getrokken, die niet meer om de stem en mening van het 'gewone volk' heen kon. In deze context begon Ernst van der Beugel een voorname rol te spelen in het publieke debat, waarin hij het Amerikaanse beleid aan een Europees publiek probeerde uit te leggen en een sympathiek beeld van de Verenigde Staten probeerde neer te zetten door de herinnering aan de Amerikaanse rol in de bevrijding en het Marshall Plan in leven te houden. Op hetzelfde moment probeerde hij ook het vijandsbeeld van de Sovjetunie in leven te houden en waarschuwde hij voor het niet aflatende gevaar dat van deze communistische dreiging uitging. Van der Beugel werd in deze periode ook benoemd tot lid van de Commissie van Rijckevorsel, die de Nederlandse regering moest adviseren over haar defensiebeleid. In het debat dat zich over dit onderwerp in de Nederlandse maatschappij ontwikkelde, ontpopte Ernst van der Beugel zich als één van de voornaamste voorvechters voor een hoger defensiebudget. Zijn rol als 'expert' ook op dit gebied werd hierbij onderstreept door zijn benoeming tot voorzitter van het prestigieuze International Institute for Strategic Studies in London. Van der Beugel probeerde niet alleen door zijn eigen directe publieke optredens bij te dragen aan een klimaat dat bevorderlijk was voor de transatlantische betrekkingen, maar hielp ook Nederlandse journalisten waarvan hij dacht dat ze positief over de VS zouden schrijven, bijvoorbeeld door ze toegang te bieden tot voorname mensen uit zijn netwerk, of door of door ze uit te nodigen voor een Bilderbergconferentie of op één van de vele diners met allerhande prominenten bij hem thuis. Naast deze meer publiek-diplomatieke activiteiten bleef Van der Beugel ook een actieve rol spelen achter de schermen van de transatlantische diplomatie. In deze context staat vooral van der Beugels nauwe vriendschap met Henry Kissinger centraal. Deze vriendschap, die tot stand was gekomen toen Ernst van der Beugel nog voor de Nederlandse overheid werkte, voorzag Van de Beugel tijdens deze periode van een directe lijn naar het Witte Huis. Kissinger en Van der Beugel benaderden elkaar tijdens deze periode ook met diplomatieke kwesties. Zo belde Kissinger Ernst van der Beugel op om advies te vragen toen Minister van

Buitenlandse Zaken Luns boos en verontwaardigd reageerde op het feit dat President Nixon op zijn eerste Europese reis wel België en Italië aandeed, maar Nederland niet en hielp Van der Beugel Kissinger contact te leggen met het Actiecomité van Monnet nadat de relaties tussen dit Actiecomité en het Witte Huis met de overgang van president Johnson naar Nixon waren verwaterd. Andersom benaderde Ernst van der Beugel Kissinger bijvoorbeeld om druk uit te oefenen op de Nederlandse regering om het defensiebudget op te hogen, waar Kissinger eenmaal wel een eenmaal geen gehoor aan gaf. Ook schakelde van der Beugel Kissingers hulp in teneinde de Nederlandse regering te helpen in het verkrijgen van de lang begeerde landingsrechten voor de KLM – deze keer wel met succes.

Het laatste hoofdstuk bespreekt de manieren waarop Ernst van der Beugel zich inzette om het Atlantische gedachtegoed over te dragen aan een nieuwe generatie leiders die de Tweede Wereldoorlog, noch de bevrijding of het Marshall Plan hadden meegemaakt. In plaats daarvan groeiden zij op tijdens een periode van ontspanning tussen Oost en West en associeerden zij de VS met sociale onrust, de Vietnamoorlog en het Watergateschandaal. In deze context beschrijft dit hoofdstuk Ernst van der Beugels rol als consultant voor de Ford Foundation, zijn werk als bijzonder hoogleraar aan de Universiteit Leiden, waarvoor hij door een journalist het predicaat van “NAVO-professor” opgeplakt kreeg, en zijn ondersteuning van uitwisselingsprogramma's. De grootste nadruk ligt echter op de wijze waarop Ernst van der Beugel trachtte om de Bilderberg Meetings te gebruiken om het Atlantische gedachtegoed over te brengen aan een nieuwe generatie leiders door deze in de Atlantische elite op te nemen en te betrekken in het gesprek over de toekomst van de Atlantische gemeenschap.

Uit de voorgaande hoofdstukken blijkt dat Van der Beugel's diplomatieke activiteiten geen incidenten waren, maar deel uitmaakten van aanhoudende en gecoördineerde pogingen van gelijkgestemde private actoren om deel te nemen in en bij te dragen aan het multidimensionale beheer van de transatlantische betrekkingen door natiestaten en private actoren, via formele en informele kanalen. De formele en informele dimensies van de Atlantische betrekkingen waren niet van elkaar geïsoleerd, maar waren nauw verbonden via sociale netwerken en ontmoetingsplaatsen, zoals de Bilderberg Meetings, die interactie tussen beide groepen faciliteerden. Op hetzelfde moment is het van belang aan te geven dat veel van de private Atlanticistische organisaties *grass roots* initiatieven waren, die niet door een staat waren geïnitieerd, hoewel formele overheidsvertegenwoordigers hun rol in het diplomatieke proces erkenden en soms ook toejuichten. Soms werkten ze samen aan gemeenschappelijke diplomatieke doelen. Soms waren overheidsvertegenwoordigers er zelfs van overtuigd dat ze effectiever konden handelen dan overheidsvertegenwoordigers, of formele vertegenwoordigers van de NAVO bijvoorbeeld. Als private actoren konden ze bijvoorbeeld makkelijker vrijuit spreken en kwamen ze geloofwaardiger over wanneer ze publieksdiplomatie bedreven of bijdroegen aan de psychologische oorlogsvoering – zaken die wanneer uitgevoerd door formele overheidsvertegenwoordigers sneller zouden rieken naar propaganda. Op hetzelfde moment boden ontmoetingsplekken als de Bilderberg Meetings

ook overheidsvertegenwoordigers een plek waar ze vrijer konden spreken, hun collega's beter konden leren kennen en gemakkelijker vertrouwensbanden konden smeden. Er waren dus momenten waarop de private actoren nauw samenwerkten met het formele diplomatieke establishment, maar er waren ook momenten waarop ze elkaar uitdaagden, of geheel los van elkaar opereerden. Ze waren niet zonder meer een verlengstuk van de formele diplomatie

Hetzelfde kan worden gezegd van Ernst van der Beugel en zijn verhouding tot bijvoorbeeld Nederlandse en Amerikaanse overheidsvertegenwoordigers. Als privédiplomaat kon hij niet gezien worden als de marionet van één van deze natiestaten. Als formeel overheidsvertegenwoordiger had hij zich beperkt gevoeld door de ambtelijke discipline van de Nederlandse staat – als privédiplomaat kon hij handelen op basis van zijn eigen overtuigingen en was hij vrij om zijn eigen koers bepalen. Zo werkte hij bijvoorbeeld samen met de Nederlandse regering om landingsrechten voor de KLM in de VS te verkrijgen, maar deinsde hij er ook niet voor terug om de Nederlandse regering via zijn Amerikaanse contacten onder druk te zetten om het defensiebudget op te hogen. Hij werkte enthousiast samen met de ambtenaren op het Amerikaanse State Department in hun poging steun onder de Atlantische elite te vergaren voor de Multilateral Force, maar uitte op hetzelfde moment sterke kritiek op de Amerikaanse rol in het proces van Europese integratie toen zij de Britse plannen voor een Europese Vrijhandelszone niet krachtig genoeg steunden of voor het gebrek aan leiderschap dat ze volgens hem toonden binnen de Atlantische gemeenschap. Al met al manifesteerde Ernst van der Beugel zich op het diplomatieke toneel als een onafhankelijke transnationale actor die een realistische stroming binnen het Atlanticisme vertegenwoordigde die streefde naar maximale Atlantische cohesie onder sterk Amerikaanse leiderschap. De doelen die hij hierbij nastreefde hadden een duidelijk diplomatiek karakter, namelijk het versterken van de transatlantische betrekkingen op de lange en korte termijn

Door Ernst van der Beugel te volgen door de formele en informele dimensies van de transatlantische diplomatie ten tijde van de Koude Oorlog heeft dit proefschrift laten zien hoe *New Diplomatic History* een alternatief perspectief biedt op de diplomatieke geschiedenis. Het beeld van het transatlantische diplomatieke proces dat in deze hoofdstukken naar voren komt, is complexer en gelaagder dan veel traditionele studies doen vermoeden. Het laat zien hoe Ernst van der Beugel samen met diverse andere private spelers een integraal onderdeel vormde van het transatlantische diplomatieke proces ten tijde van de Koude Oorlog – en dat zij ook door formele diplomaten als dusdanig werden erkend. Om recht te doen aan de complexiteit van dit diplomatieke proces zullen we dus ook aandacht moeten besteden aan de informele dimensie van de diplomatie en de rol van niet-statelijke actoren zoals Ernst van der Beugel.